

15.Chughunov, I. Y., Pavelko, A. V., Kanjeva, T.V. ta in. (2015) *Derzhavne finansove rehuljuvannja ekonomichnykh peretvorenj* [State financial regulation of economic transformations]. Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine, 376 p. [in Ukr.].

16.Chugunov, I. Ya., Pasichnyi, M. D. (2016). *Finansova polityka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky* [The financial policy of Ukraine in the conditions of globalization of the economy]. Visnyk KNTEU - Herald of Kyiv National University of Trade and Economics, 5. 5–18. [in Ukr.].

ДАНИ ПРО АВТОРА

Пасічний Микола Дмитрович, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет
02156, м. Київ, Кіото 19
e-mail: nickpasichniy@gmail.com
orcid.org/0000-0001-7663-776X

ДАННЫЕ О АВТОРЕ

Пасечный Николай Дмитриевич, кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов
Киевский национальный торгово-экономический университет,
02156, г. Киев, Киото 19
e-mail: nickpasichniy@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Pasichnyi Mykola, Ph.D (Economics), Associate professor,
Associate professor of Department of Finance,
Kyiv National University of Trade and Economics
02156, Kyiv, 19, Kioto st.
e-mail: nickpasichniy@gmail.com

Подано до редакції 27.07.2019

Прийнято до друку 20.08.2019

УДК 336.14:351/354

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-43-184-196>

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВЕ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ РЕСУРСАМИ У МЕХАНІЗМІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ*

Самошкіна О. А.

Актуальність теми дослідження. Розвиток суспільних відносин потребує підвищення результативності управління бюджетними ресурсами при вирішенні пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни і отримання максимального суспільно-корисного ефекту від використання бюджетних коштів. Актуального значення набувають питання стратегічного програмно-цільового управління бюджетними ресурсами у механізмі суспільного розвитку, оцінки результативності бюджетних видатків, запровадження середньострокового бюджетного планування.

Постановка проблеми. Питання забезпечення раціонального формування, оптимального розподілу та ефективного і результативного використання бюджетних ресурсів для задоволення потреб суспільства потребують поглиблення досліджень теоретико-методологічних засад програмно-цільового управління бюджетними видатками у системі державного стратегічного планування, оцінки результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків і бюджетної діяльності, середньострокового бюджетного планування з урахуванням критеріїв пріоритетності і результативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням програмно-цільового управління бюджетними ресурсами присвячені праці зарубіжних і вітчизняних вчених К. Вайс, Е. Ведунга, А. Премчанда, В. Танзі, Л. Васютинської, І. Запатріної, Н. Корнієнко, Л. Лисяк, Ю. Остріщенко, В. Федосова, І. Чугунова та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Дослідження програмно-цільового управління бюджетними ресурсами у механізмі суспільного розвитку актуалізуються у зв'язку із необхідністю результативного вирішення стратегічних пріоритетних завдань розвитку країни у різних сферах суспільних відносин, використання видатків бюджету в якості ефективного інструменту регулювання економічних і соціально-демографічних процесів у країні.

* Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи «Бюджетна стратегія економічного зростання» (номер державної реєстрації 0118U000128).

Постановка завдання, мети дослідження. Завданням дослідження є розкриття особливостей ефективного функціонування програмно-цільового управління бюджетними видатками у системі державного стратегічного планування і прогнозування для раціоналізації розподілу і використання бюджетних ресурсів з метою досягнення пріоритетів бюджетної і соціально-економічної політики держави. Метою дослідження є розкриття та удосконалення теоретико-методологічних положень програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами в механізмі суспільного розвитку.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті використано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі діалектичний, системний і структурний методи, порівняльний і факторний аналіз, методи наукового абстрагування, аналізу і синтезу.

Викладення основного матеріалу (результати роботи). Розкрито сутність програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами і особливості його функціонування у механізмі суспільного розвитку; удосконалено положення щодо довгострокового прогнозування і середньострокового програмно-цільового планування бюджетних видатків у системі державного стратегічного планування і прогнозування з урахуванням критеріїв суспільної пріоритетності і бюджетної результативності; розвинуто підходи до оцінки результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків і бюджетної діяльності.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в процесі формування і реалізації державної політики у сфері видатків бюджету.

Висновки відповідно до статті. Стратегічне програмно-цільове управління бюджетними ресурсами передбачає довгострокове прогнозування видатків бюджету в рамках стратегії соціально-економічного розвитку країни, бюджетної стратегії, галузевих стратегічних планів, а також середньострокове програмно-цільове планування видаткової частини бюджету в рамках довгострокового прогнозу видатків бюджету і стратегічних планів діяльності органів державного управління із врахуванням критеріїв пріоритетності суспільного розвитку і бюджетної результативності. Систематична оцінка результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків дозволяє створити цілісну замкнену систему управління видатками бюджету, спрямовану на забезпечення динамічної оптимізації розподілу і використання бюджетних ресурсів на підставі критеріїв очікуваного і досягнутого рівня результативності бюджетних видатків з метою мінімізації бюджетних втрат і максимізації бюджетних результатів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Ключові слова: бюджетні ресурси, видатки бюджету, програмно-цільовий метод, суспільний розвиток, бюджетна програма, головний розпорядник бюджетних коштів, бюджетна результативність, соціально-економічна ефективність.

ПРОГРАММНО-ЦЕЛЕВОЕ УПРАВЛЕНИЕ БЮДЖЕТНЫМИ РЕСУРСАМИ В МЕХАНИЗМЕ ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ

Самошкина О. А.

Актуальность темы исследования. Развитие общественных отношений требует повышения результативности управления бюджетными ресурсами при решении приоритетных задач социально-экономического развития страны и получения максимального общественно-полезного эффекта от использования бюджетных средств. Актуальное значение приобретают вопросы стратегического программно-целевого управления бюджетными ресурсами в механизме общественного развития, оценки результативности бюджетных расходов, внедрение среднесрочного бюджетного планирования.

Постановка проблемы. Вопросы обеспечения рационального формирования, оптимального распределения, эффективного и результативного использования бюджетных ресурсов для удовлетворения потребностей общества требуют углубления исследований теоретико-методологических основ программно-целевого управления бюджетными расходами в системе государственного стратегического планирования, оценки результативности и социально-экономической эффективности бюджетных расходов и бюджетной деятельности, среднесрочного бюджетного планирования с учетом критериев приоритетности и результативности.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросам программно-целевого управления бюджетными ресурсами посвящены труды зарубежных и отечественных ученых К. Вайс, Е. Ведунга, А. Премчанда, В. Танзи, Л. Васютинской, И. Запатриной, Н. Корниенко, Л. Лысяк, Ю. Острищенко, В. Федосова, И. Чугунова и других.

Выделение неисследованных частей общей проблемы. Исследование программно-целевого управления бюджетными ресурсами в механизме общественного развития актуализируются в связи с необходимостью результативного решения стратегических приоритетных задач развития страны в различных сферах общественных отношений, использования расходов бюджета в качестве эффективного инструмента регулирования экономических и социально-демографических процессов в стране.

Постановка задачи, цели исследования. Задачей исследования является раскрытие особенностей эффективного функционирования программно-целевого управления бюджетными расходами в системе государственного стратегического планирования и прогнозирования для рационализации распределения и использования бюджетных ресурсов с целью достижения

приоритетов бюджетной и социально-экономической политики государства. Целью исследования является раскрытие и совершенствование теоретико-методологических положений программно-целевого метода управления бюджетными ресурсами в механизме общественного развития.

Метод или методология проведения исследования. В статье использованы совокупность научных методов и подходов, в том числе диалектический, системный и структурный методы, сравнительный и факторный анализ, методы научного абстрагирования, анализа и синтеза.

Изложение основного материала (результаты работы). Раскрыта сущность программно-целевого метода управления бюджетными ресурсами и особенности его функционирования в механизме общественного развития; усовершенствованы положения относительно долгосрочного прогнозирования и среднесрочного программно-целевого планирования бюджетных расходов в системе государственного стратегического планирования и прогнозирования с учетом критериев общественной приоритетности и бюджетной результативности; развиты подходы к оценке результативности и социально-экономической эффективности бюджетных расходов и бюджетной деятельности.

Область применения результатов. Результаты исследования могут быть использованы в процессе формирования и реализации государственной политики в сфере расходов бюджета.

Выводы в соответствии со статьей. Стратегическое программно-целевое управление бюджетными ресурсами предусматривает долгосрочное прогнозирование расходов бюджета в рамках стратегии социально-экономического развития страны, бюджетной стратегии, отраслевых стратегических планов, а также среднесрочное программно-целевое планирование расходной части бюджета в рамках долгосрочного прогноза расходов бюджета и стратегических планов деятельности органов государственного управления с учетом критериев приоритетности общественного развития и бюджетной результативности. Систематическая оценка результативности и социально-экономической эффективности бюджетных расходов позволяет создать целостную замкнутую систему управления расходами бюджета, направленную на обеспечение динамической оптимизации распределения и использования бюджетных ресурсов на основании критериев ожидаемого и достигнутого уровня результативности бюджетных расходов с целью минимизации бюджетных потерь и максимизации бюджетных результатов на всех стадиях бюджетного процесса.

Ключевые слова: бюджетные ресурсы, расходы бюджета, программно-целевой метод, общественное развитие, бюджетная программа, главный распорядитель бюджетных средств, бюджетная результативность, социально-экономическая эффективность.

PROGRAM TARGETED MANAGEMENT OF BUDGETARY RESOURCES IN THE MECHANISM OF PUBLIC DEVELOPMENT

Samoshkina O. A.

Relevance of the research topic. The development of public relations requires an increase in the effectiveness of budgetary resource management in solving the priority tasks of the country's socio-economic development and obtaining the maximum socially beneficial effect from the use of budgetary funds. Issues of strategic program targeted management of budgetary resources in the mechanism of social development, evaluation of the effectiveness of budgetary expenditures, the introduction of medium-term budget planning are becoming of current importance.

Formulation of the problem. The issue of ensuring rational formation, optimal distribution and efficient and effective use of budgetary resources to meet the needs of society require a deepening study of the theoretical and methodological foundations of the program targeted management of budget expenditures in the system of state strategic planning, evaluation of the effectiveness and socio-economic efficiency of budget expenditures and budget activities, medium-term budget planning taking into account the criteria for priority and budget effectiveness.

Analysis of recent research and publications. The issues of program targeted management of budgetary resources are devoted to the works of foreign and domestic scientists C. Weiss, E. Vedung, A. Premchand, V. Tanzi, L. Vasyutinskaya, I. Zapatrina, N. Kornienko, L. Lysyak, Y. Ostryshchenko, V. Fedosov, I. Chugunov and others.

Selection of unexplored parts of the general problem. The study of program targeted management of budgetary resources in the mechanism of social development is actualized due to the need to effectively address the strategic priorities of the country's development in various spheres of public relations, the use of budget expenditures as an effective tool for regulating economic and socio-demographic processes in the country.

Setting the task, the purpose of the study. The task of the study is to reveal the features of the effective functioning of the program targeted management of budgetary expenditures in the system of state strategic planning and forecasting to rationalize the distribution and use of budgetary resources in order to achieve priorities of the budget and socio-economic policy of the state. The purpose of the study is to reveal and improve the theoretical and methodological basics of the program targeted method of managing budgetary resources in the mechanism of public development.

Method or methodology for conducting research. The article uses a set of scientific methods and approaches, including dialectical, systemic and structural methods, comparative and factor analysis, methods of scientific abstraction, analysis and synthesis.

Presentation of the main material (results of work). The essence of the program targeted method of managing budget resources and the peculiarities of its functioning in the mechanism of public development are revealed; improved provisions for long-term forecasting and medium-term program targeted planning of budget expenditures in the system of state strategic planning and forecasting; developed approaches to assessing the effectiveness and socio-economic efficiency of budget expenditures and budget activities.

The field of application of results. The results of the study can be used in the process of formation and implementation of state policy in the field of budget expenditures.

Conclusions according to the article. Strategic program targeted management of budgetary resources provides for long-term forecasting of budget expenditures within the framework of the country's socio-economic development strategy, budget strategy, sectoral strategic plans, as well as medium-term program targeted planning of budget expenditures within the framework of a long-term budget expenditures forecast, taking into account the criteria for prioritizing public development and budget effectiveness. A systematic assessment of the effectiveness and socio-economic efficiency of budget expenditures allows you to create an integrated closed-loop budget expenditure management system aimed at ensuring dynamic optimization of the allocation and use of budgetary resources based on the criteria of the expected and achieved level of budgetary expenditures effectiveness in order to minimize budget losses and maximize budget results for all stages of the budget process.

Keywords: budgetary resources, budget expenditures, program targeted method, public development, budget program, main manager of budgetary funds, budget effectiveness, social and economic efficiency.

JEL Classification: E62, H11, H5, H61.

Актуальність теми дослідження. Розвиток бюджетних відносин в умовах суспільної глобалізації потребує удосконалення підходів до управління бюджетними ресурсами для підвищення його результативності при вирішенні завдань забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни і отримання максимального суспільно-корисного ефекту від використання бюджетних коштів. Проблеми забезпечення раціонального формування, оптимального розподілу та ефективного і результативного використання бюджетних ресурсів для задоволення потреб суспільства успішно вирішуються в рамках застосування програмно-цільового методу управління. Актуального значення набувають питання дієвого програмно-цільового управління видатками бюджету у механізмі суспільного розвитку з метою ефективного вирішення стратегічних пріоритетних завдань розвитку країни у різних сферах суспільних відносин і використання видатків бюджету в якості інструменту регулювання економічних і соціально-демографічних процесів у країні, оцінки результативності і суспільної ефективності бюджетних видатків і бюджетної діяльності, запровадження середньострокового бюджетного планування.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Питанням програмно-цільового управління бюджетними ресурсами присвячені праці зарубіжних і вітчизняних вчених К. Вайс [1], Е. Ведунга [2, 3], А. Премчанда [4-6], В. Танзі [7], Л. Васютинської [8], І. Запатріної [14], Н. Корнієнко [9, 10], Л. Лисяк [11], Ю. Остріщенко [13], В. Федосова [12], І. Чугунова [13, 14] та інших. Водночас, потребують поглиблення досліджень питання теоретико-методологічних засад довгострокового прогнозування і середньострокового програмно-цільового планування видатків бюджету у системі державного стратегічного планування і прогнозування з урахуванням критеріїв пріоритетності і результативності, удосконалення підходів до оцінки результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків, бюджетних програм, діяльності розпорядників бюджетних коштів та поглиблення її застосування у бюджетному процесі.

Метою дослідження є розкриття та удосконалення теоретико-методологічних положень програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами в механізмі суспільного розвитку.

Завдання дослідження. Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: розкрити сутність програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами і особливості його функціонування у механізмі суспільного розвитку; удосконалити положення щодо довгострокового прогнозування і середньострокового програмно-цільового планування бюджетних видатків у системі державного стратегічного планування і прогнозування; розвинути підходи до оцінки результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків та бюджетної діяльності.

Методи дослідження. У статті застосовано сукупність методів і підходів наукового дослідження, у тому числі діалектичний, системний і структурний методи використано при розкритті сутності програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами у механізмі суспільного розвитку; методи наукового абстрагування, аналізу і синтезу, порівняльного і факторного аналізу – при визначенні теоретико-методологічних положень щодо оцінки результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків, довгострокового прогнозування і середньострокового програмно-цільового планування видаткової частини бюджету.

Результати дослідження. Програмно-цільовий метод управління бюджетними ресурсами являє собою модель організації бюджетного процесу, яка пов'язує розподіл і використання бюджетних коштів із очікуваними і досягнутими результатами діяльності органів державного управління при реалізації пріоритетних цілей і завдань соціально-економічного розвитку країни з метою отримання максимальної суспільної корисності від використання бюджетних ресурсів. Сукупність економічних відносин з приводу розподілу і використання бюджетних ресурсів проявляється в процесі управління видатками бюджету, основною метою якого є бюджетне забезпечення ефективної реалізації функцій держави у різних сферах

суспільної діяльності: економічній, політичній (управлінській), соціальній (освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення), культурній (духовній), правоохоронній, оборонній, екологічній, інформаційній тощо. Оскільки основним призначенням видатків бюджету є задоволення суспільних потреб, особливості обсягу і структури видаткової частини бюджету характеризують стратегічні пріоритети суспільного розвитку, які реалізуються в рамках бюджетної політики держави. Питання раціонального формування обсягу і структури видатків бюджету та їх ефективного і результативного використання для задоволення потреб суспільного розвитку і забезпечення соціально-економічного зростання в більшості економічно розвинутих країн вирішуються в умовах запровадження і подальшого удосконалення використання програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами як найбільш прогресивного методу бюджетного управління.

Програмно-цільове управління передбачає здійснення процесів формування і виконання видаткової частини бюджету у розрізі бюджетних програм розпорядників бюджетних коштів з чітко визначеними цілями і очікуваними суспільно корисними результатами від їх реалізації, що дозволяє перейти до формування програмно-цільового бюджету. Зазначене створює передумови для здійснення оцінки результативності бюджетних програм і діяльності органів державного управління, результативності бюджетних видатків в цілому та за напрямками використання при вирішенні пріоритетних завдань суспільного розвитку, а також дослідження соціально-економічного (суспільного) ефекту бюджетних видатків і бюджетної діяльності, бюджетної політики загалом. Оцінка результативності бюджетних видатків є інструментом підвищення ефективності, гнучкості і дієвості управління бюджетними ресурсами, оскільки інтеграція оцінки результатів у бюджетний механізм має на меті здійснення постійного аналізу очікуваного і досягнутого рівня результативності видатків бюджету на всіх стадіях бюджетного процесу та на його основі оптимізацію розподілу (перерозподілу) і використання бюджетних коштів з урахуванням критеріїв результативності бюджетних видатків і бюджетної діяльності.

Основним принципом формування і виконання видаткової частини бюджету в системі програмно-цільового управління бюджетними ресурсами є вимірюваність запланованих і фактичних результатів бюджетної діяльності за кожним напрямом та проведення систематичної оцінки рівня результативності бюджетних видатків при їх плануванні, виконанні і здійсненні контролю за виконанням бюджету. Зазначене передбачає визначення критеріїв оцінки результативності бюджетних видатків, бюджетних програм, діяльності органів державного управління з урахуванням специфіки галузі суспільних відносин, до якої вони належать, що проявляється у формуванні системи результативних показників для кожної бюджетної програми щодо затрат, кількісних і якісних характеристик продукту, ефективності, а також показників прямих і кінцевих результатів з метою оцінки кінцевого соціально-економічного (суспільно корисного) ефекту від реалізації бюджетної програми. Систематична оцінка результативності і соціально-економічної (суспільної) ефективності використання бюджетних ресурсів повинна здійснюватися на рівні бюджетних програм, бюджетних видатків в цілому і за функціональними призначеннями, на рівні діяльності головних розпорядників бюджетних коштів і галузі в цілому з метою раціоналізації розподілу і використання бюджетних коштів між бюджетними програмами, розпорядниками бюджетних коштів, галузями суспільної діяльності з урахуванням критерію результативності при вирішенні пріоритетних завдань суспільного розвитку.

Аналізуючи зарубіжний досвід управління бюджетними процесами, слід зазначити, що проблеми підвищення рівня ефективності і результативності використання бюджетних ресурсів у більшості країн з розвинутою і перехідною економікою вирішували в умовах запровадження і подальшого удосконалення використання програмно-цільового методу управління видатками бюджету. Особливості його використання в бюджетному процесі різних країн можна узагальнено згрупувати у такі основні концептуальні підходи до застосування: як комплексна бюджетна реформа в рамках модернізації системи управління державними фінансами із запровадженням програмної класифікації видатків бюджету і формуванням програмно-цільового бюджету (Австралія, Нова Зеландія, Великобританія, Нідерланди, Україна, Республіка Казахстан, Російська Федерація); як реформування бюджетного управління за окремими напрямками і рівнями державної діяльності шляхом програмно-цільового формування і реалізації бюджетних програм певного галузевого спрямування та/або на окремих рівнях бюджетної системи (Канада, США, Франція, Швеція, Ірландія); як вибіркове застосування шляхом формування бюджетних програм в окремих сферах суспільних відносин певними органами державного управління без регламентації використання програмно-цільового методу управління на загальнонаціональному рівні (Німеччина, Норвегія, Швейцарія, Данія, Фінляндія).

Розвиток бюджетних відносин в умовах економічної і соціальної глобалізації актуалізує потребу у постійному удосконаленні системи управління обмеженими бюджетними ресурсами для підвищення ефективності і результативності їх використання при вирішенні стратегічних пріоритетних завдань розвитку країни у різних сферах суспільної діяльності та забезпечення позитивного впливу бюджетної політики на динаміку економічних і соціально-демографічних процесів у країні, що потребує модернізації програмно-цільового управління видатками бюджету у наступних основних напрямках:

- забезпечення стратегічного характеру управління бюджетними ресурсами у системі державного стратегічного планування і прогнозування шляхом запровадження і удосконалення середньострокового програмно-цільового планування видатків бюджету в рамках довгострокової бюджетної стратегії, стратегії соціально-економічного розвитку країни, галузевих стратегій в різних сферах суспільних відносин;

- удосконалення теоретико-методологічних підходів до оцінки результативності бюджетних видатків і бюджетної діяльності, поглиблення її застосування на всіх стадіях бюджетного процесу з метою оптимізації розподілу і використання бюджетних ресурсів між бюджетними програмами, їх розпорядниками, напрямками державної діяльності з урахуванням критерію досягнення конкретних суспільно корисних результатів;

- децентралізація програмно-цільового управління бюджетними видатками у напрямку посилення самостійності і відповідальності органів державного управління за цільове, ефективне і результативне їх використання; забезпечення випереджального розвитку внутрішнього фінансового контролю в процесі управління бюджетними ресурсами;

- поширення застосування програмно-цільового методу управління бюджетними видатками на всіх рівнях бюджетної системи з метою формування консолідованого програмно-цільового бюджету для комплексної оцінки бюджетної результативності і соціально-економічного (суспільного) ефекту бюджетної політики.

Стратегічний характер програмно-цільового управління бюджетними ресурсами має на меті розширення часового діапазону показників формування видатків бюджету в рамках державних стратегічних планів і прогнозів соціально-економічного розвитку країни з метою забезпечення відповідності між запланованими результатами діяльності органів державного управління і стратегічними пріоритетними цілями суспільного розвитку. Досягнення взаємоузгодженості обсягу і структури видаткової частини бюджету із стратегічними пріоритетами державної політики у різних сферах суспільної діяльності стане важливою передумовою трансформації бюджетних видатків у ефективний інструмент регулювання суспільного розвитку і динаміки економічних та соціально-демографічних процесів у країні.

Забезпечення стратегічної спрямованості бюджетних видатків передбачає здійснення їх довгострокового прогнозування та середньострокового (річного) програмно-цільового планування в рамках бюджетної стратегії, розробленої на виконання стратегії соціально-економічного розвитку країни і галузевих стратегій у різних сферах суспільних відносин. Такий комплексний підхід до формування видаткової частини бюджету дозволяє узгодити стратегічні галузеві плани розвитку країни з фінансовими можливостями бюджету, а також забезпечити взаємозв'язок між запланованими результатами бюджетної діяльності і стратегічними пріоритетними цілями і завданнями соціально-економічного розвитку країни з метою їх ефективної реалізації. Модель програмно-цільового формування видатків бюджету в системі державного стратегічного планування і прогнозування представлена на рис. 1.

В умовах стратегічного управління бюджетними ресурсами процес формування бюджету повинен розпочинатися з розробки бюджетної стратегії у сфері доходів, видатків, дефіциту бюджету у взаємозв'язку з показниками державного боргу, міжбюджетних відносин, яка повинна передбачати довгострокове прогнозування бюджетних показників на базі прогнозу основних макропоказників економічного і соціального розвитку країни.

Бюджетна стратегія і довгостроковий прогноз видатків бюджету повинні формуватися в рамках прогнозу і стратегії соціально-економічного розвитку країни та взаємоузгоджуватись із розробленими на її виконання галузевими стратегічними планами і стратегічними планами головних розпорядників бюджетних коштів. Зазначений системний підхід до формування державних стратегічних планових і прогнозних документів дозволяє здійснити обґрунтовану пріоритезацію напрямів соціально-економічної політики держави і сформувати ієрархічно побудовану узгоджену систему стратегічних пріоритетних цілей і завдань розвитку країни у різних галузях суспільних відносин із чіткими механізмами їх реалізації, у тому числі в рамках бюджетної політики і стратегічних можливостей бюджетного фінансування.

Основним призначенням довгострокового прогнозування видатків бюджету в системі державного стратегічного планування є довгострокова оцінка ресурсного потенціалу для реалізації державної політики у сфері видатків бюджету та стримування їх необґрунтованого зростання шляхом узгодження стратегічних галузевих планів розвитку з бюджетними можливостями, що створює передумови для досягнення бюджетної збалансованості і стійкості у середньо- та довгостроковій перспективі. Прогнозні показники рівня видатків бюджету формуються на період до 10-15 років на підставі довгострокового прогнозу рівня доходів бюджету і дефіциту (профіциту) бюджету, визначених в рамках прогнозної динаміки економічного розвитку країни і стратегії управління державним боргом. Структуру бюджетних видатків прогнозують за основними розділами функціональної класифікації та у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів у відповідності із стратегічними пріоритетними напрямками бюджетної політики у різних сферах суспільної діяльності, визначених з урахуванням циклічності соціально-економічного розвитку з метою використання регуляторного потенціалу бюджетних видатків для впливу на динаміку економічних і соціально-демографічних процесів у країні, а також із врахуванням рівня результативності і соціально-економічної ефективності діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, бюджетних видатків різного функціонального призначення. Довгострокові прогнозні показники рівня видатків бюджету в цілому та у функціональному і відомчому розрізах виступають в якості граничних рівнів (обмежень) бюджетних видатків для головних розпорядників бюджетних коштів та за функціональними напрямками використання, оскільки визначені в рамках прогнозної динаміки розвитку економіки і соціальної сфери та очікуваних можливостей акумулювання бюджетних ресурсів у довгостроковій перспективі.

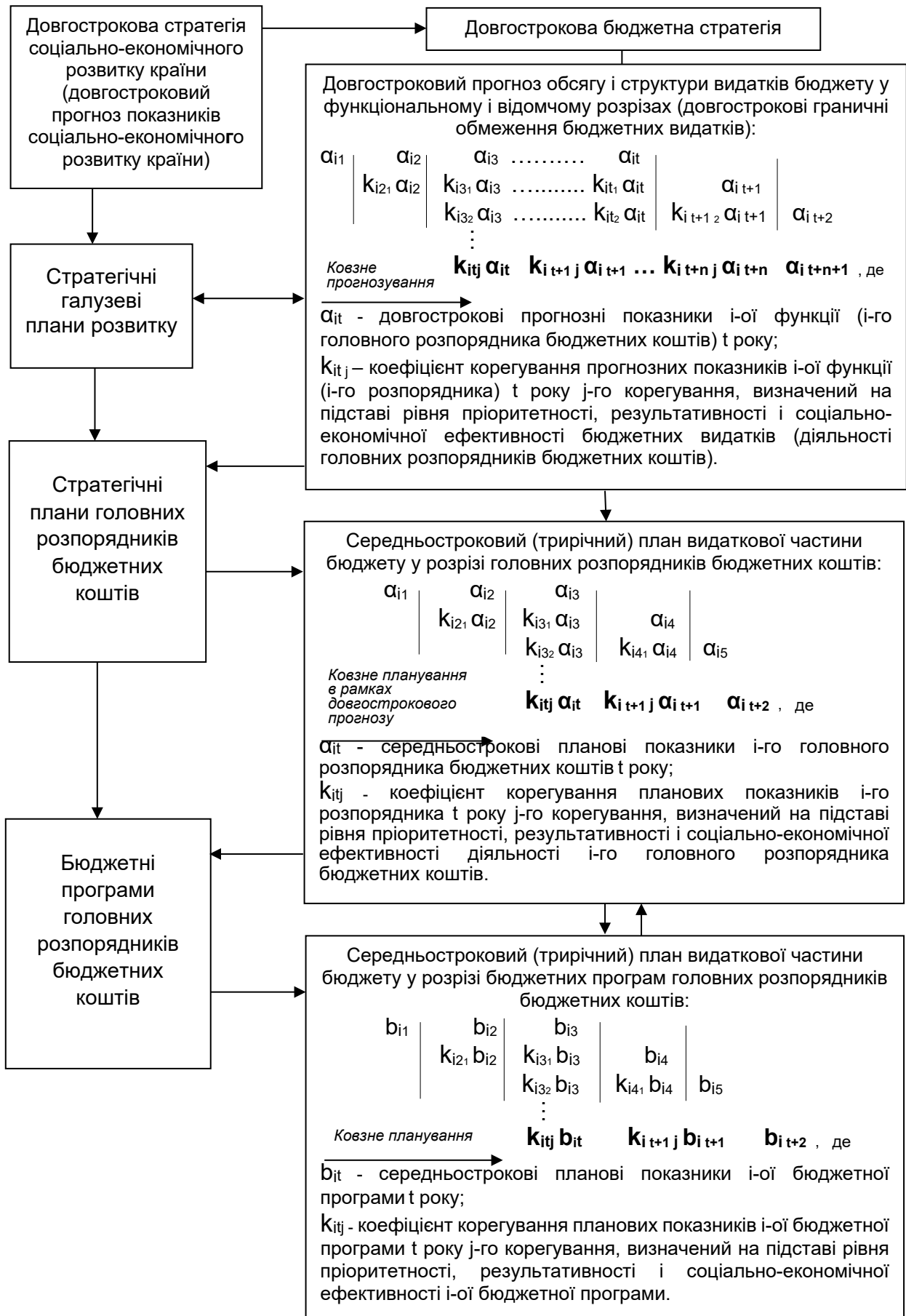

Рисунок 1. Модель програмно-цільового формування видатків бюджету в системі державного стратегічного планування і прогнозування

Джерело: розроблено автором.

На основі стратегічних галузевих планів розвитку і в межах доведених довгострокових граничних рівнів бюджетних видатків головні розпорядники бюджетних коштів складають стратегічні плани своєї діяльності, які визначають їх головну мету як суб'єкта державного управління у відповідній сфері суспільних відносин, стратегічні цілі, завдання, заходи та очікувані результати діяльності у середньо- та довгостроковій перспективі, а також містять перелік бюджетних програм, необхідних для реалізації запланованих цілей і завдань, та обсяги бюджетного фінансування діяльності головного розпорядника. На виконання стратегічних планів своєї діяльності головні розпорядники бюджетних коштів розробляють бюджетні програми, кожна з яких, в свою чергу, повинна мати чітко визначені головну мету її формування, цілі і завдання для її досягнення, конкретизовані види і напрями діяльності для їх реалізації, обсяги бюджетного фінансування, а також перелік результативних показників, за допомогою яких можна оцінити ступінь досягнення поставлених цілей. На підставі аналізу, погодження і зведення показників бюджетного фінансування, визначених у стратегічних планах діяльності головних розпорядників бюджетних коштів і паспортах їх бюджетних програм формується і затверджується середньостроковий (від 3 до 5 років) план видаткової частини бюджету у розрізі бюджетних програм головних розпорядників бюджетних коштів.

Прогнозування і середньострокове планування бюджетних показників повинно здійснюватися із використанням ковзного методу формування, який передбачає, що після закінчення поточного бюджетного року до прогнозних (планових) показників наступних періодів додаються прогнозні (планові) показники ще одного року, а попередні прогнозні (планові) показники залишаються або незмінними, або можуть корегуватися з урахуванням певних критеріїв, змін прогнозної динаміки основних макропоказників економічного і соціального розвитку країни, впливу інших значимих чинників. Ковзний метод прогнозування і планування бюджетних показників у середньо- та довгостроковій перспективі надає бюджетній політиці ознак неперервності і послідовності при досягненні чітко визначених довгострокових пріоритетів бюджетної політики у різних сферах суспільної діяльності.

Довгострокове прогнозування видатків бюджету здійснюється на принципах ковзного формування і передбачає корегування прогнозних показників з урахуванням рівня пріоритетності, результативності і соціально-економічної ефективності діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, бюджетних видатків в цілому та за функціональним призначенням. Середньострокове планування видаткової частини бюджету в програмному розрізі та у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів передбачає ковзне планування в рамках показників довгострокового прогнозу видатків бюджету, а також корегування планових показників на підставі рівня пріоритетності, результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних програм, діяльності головних розпорядників бюджетних коштів. Підвищення якісного рівня програмно-цільового планування видаткової частини бюджету потребує здійснення систематичної оцінки запланованого і фактично досягнутого рівня результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків, бюджетних програм, діяльності розпорядників бюджетних коштів для врахування її результатів при формуванні нових і корегуванні попередніх прогнозних і планових показників з метою забезпечення динамічної оптимізації розподілу і використання бюджетних коштів з урахуванням критерію бюджетної результативності.

Таким чином, програмно-цільове формування видатків бюджету в системі державного стратегічного планування і прогнозування повинно базуватись на наступних основних засадах:

- довгострокове прогнозування рівня видатків бюджету в цілому та за функціональною і відомчою структурою з урахуванням пріоритетності, результативності і соціально-економічної ефективності діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, бюджетних видатків в цілому і за функціональним призначенням, яке здійснюється в рамках бюджетної стратегії, прогнозу і стратегії соціально-економічного розвитку країни, стратегічних галузевих планів;

- середньострокове програмно-цільове планування видаткової частини бюджету у розрізі бюджетних програм головних розпорядників бюджетних коштів в рамках довгострокового прогнозу видатків бюджету на основі стратегічних планів головних розпорядників бюджетних коштів і паспортів бюджетних програм із врахуванням рівня пріоритетності, результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних програм і діяльності розпорядників бюджетних коштів;

- систематична оцінка результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків, бюджетних програм, діяльності розпорядників бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу для корегування прогнозних і планових показників видаткової частини бюджету з урахуванням критерію бюджетної результативності.

Важливим показником, що характеризує ефективність управління бюджетними ресурсами, є результативність бюджетних видатків, яка достатньо тривалий час залишається недооціненою в системі управління бюджетним процесом багатьох країн. Сучасні моделі управління бюджетними ресурсами не в достатній мірі орієнтовані на результат бюджетної діяльності, що найчастіше проявляється у плануванні бюджетних видатків на основі відповідних показників попередніх періодів, скорегованих на рівень інфляції, без врахування оцінки очікуваного і досягнутого рівня результативності, а також здійсненні аналізу ефективності використання бюджетних коштів шляхом визначення ступеня освоєння виділених бюджетних асигнувань або рівня виконання планових показників бюджетного фінансування без оцінки досягнення суспільно вагомих прямих і кінцевих результатів. Оцінка результативності бюджетних видатків і діяльності органів державного управління досі залишається недостатньо дослідженою сферою економічної науки, незважаючи на вагомий практичний цінність такої оцінки.

Результативність бюджетних видатків займає центральне місце у програмно-цільовій моделі управління бюджетними ресурсами, що знаходить своє відображення у здійсненні процесів формування і виконання видаткової частини бюджету в залежності від очікуваного і досягнутого рівня результативності бюджетних програм і діяльності розпорядників бюджетних коштів. Програмно-цільове управління бюджетними ресурсами передбачає здійснення оцінки результативності бюджетних видатків на всіх етапах бюджетного управлінського циклу «прогнозування – планування – виконання – звітування – контроль» та на підставі її результатів розробку дієвих заходів щодо підвищення рівня їх результативності при формуванні і виконанні. Отже, при повноцінному функціонуванні програмно-цільового методу акцент з управління бюджетними ресурсами переноситься на управління бюджетними результатами при вирішенні пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни, що дозволяє перейти на якісно новий рівень бюджетного управління. Крім того, систематична оцінка рівня результативності бюджетних видатків дозволяє створити цілісну замкнену систему управління видатками бюджету, спрямовану на забезпечення динамічної оптимізації розподілу і використання бюджетних ресурсів на підставі критеріїв очікуваного і досягнутого рівня результативності бюджетних видатків з метою мінімізації бюджетних втрат і максимізації бюджетних результатів на всіх стадіях бюджетного процесу. Таким чином, програмно-цільове управління видатками бюджету має на меті переорієнтацію бюджетного процесу на результат бюджетної діяльності, що передбачає перехід від планування бюджетних ресурсів до планування бюджетних результатів діяльності органів державного управління при вирішенні пріоритетних завдань розвитку країни у різних сферах суспільних відносин шляхом інтеграції оцінки результативності бюджетних видатків у всі стадії бюджетного процесу, який, окрім процедур планування, розгляду, затвердження, виконання, внесення змін, контролю повинен містити процедури постійного моніторингу і оцінки очікуваних і досягнутих проміжних, прямих та кінцевих результатів бюджетної діяльності.

Система управління бюджетними ресурсами в умовах їх обмеженості повинна базуватися на засадах раціоналізації їх формування, оптимізації цільового розподілу та постійного підвищення ефективності і результативності їх використання з метою забезпечення достатньо високої якості державних послуг і отримання максимального суспільно-корисного ефекту. Отже, результативність бюджетних видатків характеризується поєднанням принципів алокації, економності і економічності, ефективності, результативності при їх формуванні та використанні.

Принцип алокації (цільового розподілу обмежених ресурсів) передбачає цілеспрямований розподіл і використання бюджетних ресурсів у відповідності із визначеними стратегічними пріоритетними цілями і завданнями соціально-економічного розвитку країни, що знаходить своє відображення у формуванні бюджетних програм із чітко визначеними головною метою, цілями і завданнями, видами і напрямками діяльності, які формуються в рамках системи стратегічних цілей і завдань суспільного розвитку, конкретизованих в стратегії соціально-економічного розвитку країни, бюджетній стратегії, галузевих стратегічних планах, стратегічних планах діяльності головних розпорядників бюджетних коштів. Питання обґрунтованої пріоритетизації суспільних цілей і вибору серед альтернативних напрямів використання бюджетних ресурсів вирішується в рамках ефективного функціонування цілісної системи державного стратегічного планування і прогнозування шляхом формування взаємоузгоджених державних прогнозних і планових документів розвитку країни.

Принцип економності проявляється у досягненні необхідних результатів з використанням мінімального обсягу ресурсів. Принцип економічності має на меті отримання результату шляхом обґрунтованої оптимізації обсягу і структури витрат ресурсів. При формуванні бюджетних видатків необхідним є поєднання цих двох принципів шляхом оптимізації обсягу і структури бюджетних витрат в рамках бюджетних програм з використанням обґрунтованої мінімізації витрат ресурсів для досягнення достатньо високого кількісного і якісного рівня результатів і недопущення перевитрат бюджетних коштів.

Економічна ефективність характеризує співвідношення отриманого продукту (результату) і витрат ресурсів, а також рівень витрат ресурсів на одиницю показника продукту (результату). Принцип результативності передбачає досягнення максимального результату при використанні визначеного обсягу ресурсів. Поєднання принципів ефективності і результативності при формуванні бюджетних програм передбачає досягнення максимального кількісного та/або якісного рівня результату при використанні визначеного обсягу бюджетних ресурсів, а також досягнення результатів певного кількісного і якісного рівня з використанням мінімального обсягу бюджетних ресурсів.

Результативність бюджетних видатків у широкому розумінні слід досліджувати як комплексне поняття, що включає пряму результативність, у тому числі заплановані і фактичні результативність бюджетної програми, результативність діяльності головного розпорядника бюджетних коштів, та кінцеву результативність, у тому числі очікувані і досягнуті соціально-економічна ефективність бюджетної програми, групи бюджетних програм певного галузевого спрямування, соціально-економічна ефективність діяльності головного розпорядника бюджетних коштів, групи головних розпорядників бюджетних коштів певного галузевого спрямування, соціально-економічна ефективність видатків бюджету в цілому та за функціональним призначенням (рис. 2).

Під прямою результативністю слід розуміти кількісні та/або якісні характеристики створеного продукту при використанні визначеного обсягу бюджетних коштів, досягнення яких повністю залежить від діяльності розпорядника бюджетних коштів. Кінцева результативність виражає цільовий рівень (зміну рівня) показників соціально-економічного розвитку країни та показників, що характеризують розвиток різних сфер суспільних

відносин, який обумовлений досягненням прямих результатів бюджетних програм і діяльності головних розпорядників бюджетних коштів.

Пряма і кінцева результативність бюджетних видатків знаходить своє відображення у формуванні результативних показників бюджетних програм і стратегічних планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів.

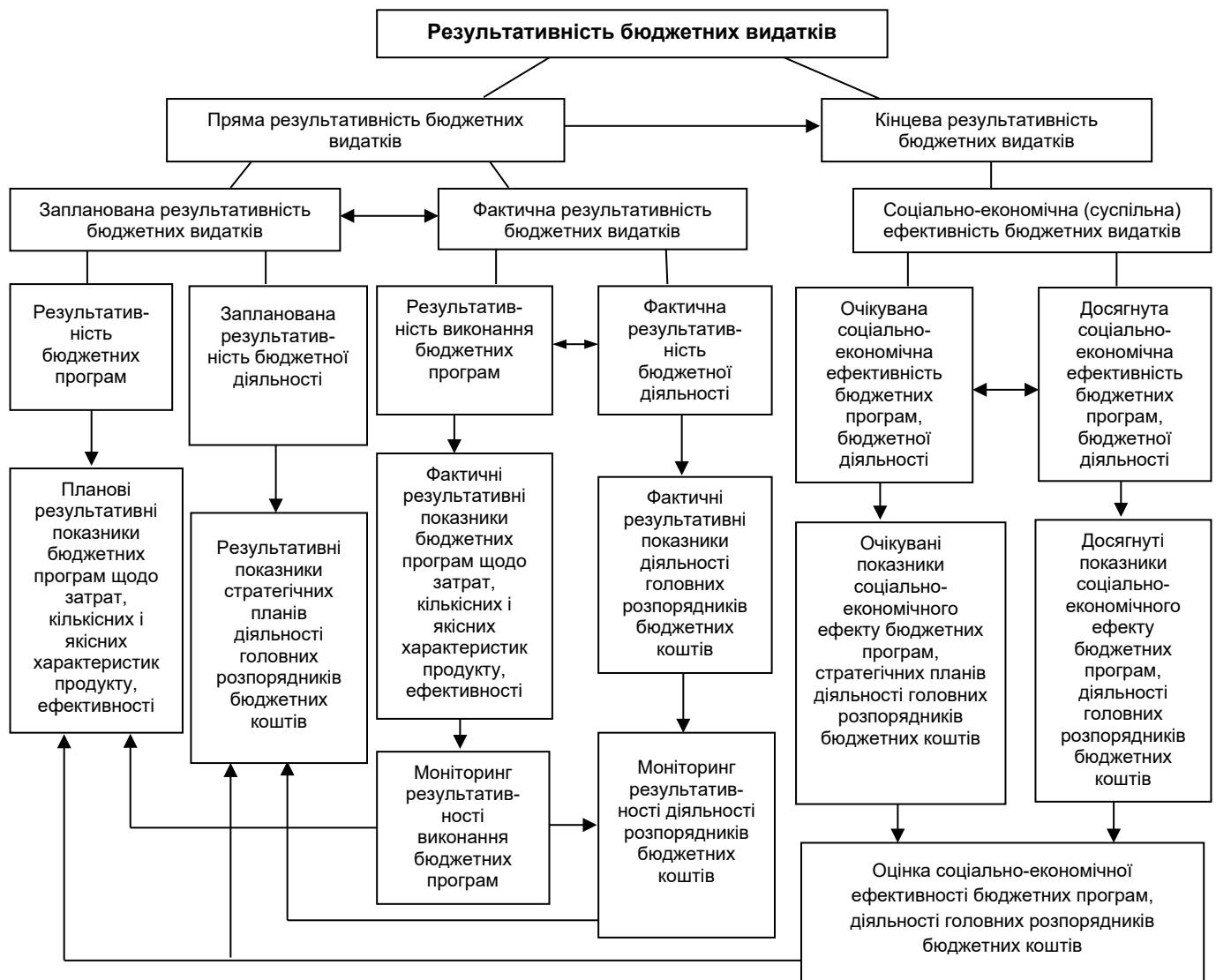

Рисунок 2. Результативність бюджетних видатків у системі програмно-цільового управління бюджетними ресурсами

Джерело: складено автором.

Зазначене передбачає розробку системи результативних показників щодо затрат, ефективності, кількісних і якісних характеристик продукту (вироблених товарів, виконаних робіт, наданих послуг), а також показників проміжних, прямих і кінцевих результатів для кожної бюджетної програми з урахуванням галузевої специфіки, за допомогою яких можна здійснити оцінку запланованого і фактично досягнутого рівня результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних програм. Крім того, головні розпорядники бюджетних коштів складають стратегічні плани діяльності, які повинні містити показники прямих і кінцевих результатів своєї діяльності для оцінки очікуваного і досягнутого рівня результативності і соціально-економічної ефективності бюджетної діяльності.

Результативність бюджетної програми (запланована результативність бюджетної програми), яка характеризує її очікувані проміжні і прямі результати, слід досліджувати як комплексне поняття, що виражає запланований рівень затрат ресурсів, кількісних і якісних характеристик продукту (результату), ефективності в рамках реалізації програми за допомогою відповідних результативних показників. Результативність виконання бюджетної програми (фактична результативність бюджетної програми) характеризує рівень досягнення проміжних і прямих результатів в процесі її реалізації шляхом визначення рівня виконання запланованих результативних показників затрат, продукту, ефективності у встановлені строки з використанням запланованого обсягу бюджетних коштів.

Результативність діяльності розпорядника бюджетних коштів характеризує очікувані і фактично досягнуті прямі і проміжні результати його діяльності як суб'єкта державного управління у відповідній галузі суспільних відносин, що визначені в стратегічних планах його діяльності.

Моніторинг результативності виконання бюджетних програм передбачає здійснення постійного аналізу процесу їх виконання з метою оцінки фактичних результативних показників і порівняння їх із запланованим рівнем, що дозволяє виявити бюджетні програми з недостатнім рівнем результативності в процесі їх виконання, дослідити причини недостатньо ефективної їх реалізації, переглянути показники їх формування і розробити дієві заходи для підвищення фактичного рівня їх результативності, а також визначити особливості подальшої реалізації цих програм у поточному і наступних бюджетних періодах. Моніторинг результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів повинен базуватися на аналізі рівня результативності їх бюджетних програм, порівнянні фактичних показників їх діяльності із запланованими, відповідними показниками діяльності інших розпорядників, галузі в цілому.

Соціально-економічна ефективність бюджетних програм і бюджетної діяльності, яка характеризує кінцеву результативність бюджетних видатків, виражає економічний та/або соціальний ефект, отриманий від реалізації бюджетної програми, діяльності головного розпорядника бюджетних коштів або їх груп різного галузевого спрямування. Оцінка соціально-економічної ефективності бюджетних видатків має на меті виявлення впливу очікуваних і фактично досягнутих прямих результатів бюджетних програм і діяльності головних розпорядників бюджетних коштів на різні сфери суспільних відносин, показники економічного і соціального розвитку країни.

Важливим є удосконалення теоретико-методологічних підходів до оцінки результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків, бюджетних програм, діяльності головних розпорядників бюджетних коштів з урахуванням їх галузевої специфіки з метою раціоналізації розподілу і використання бюджетних ресурсів на підставі визначення недостатньо результативних бюджетних програм і їх розпорядників, виявлення на цій основі можливостей економії бюджетних ресурсів та її перерозподілу на користь інших більш результативних бюджетних програм і їх розпорядників.

Сучасні тенденції управління бюджетними процесами демонструють перехід до більш децентралізованого управління бюджетними ресурсами, що передбачає розширення бюджетної самостійності і відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів шляхом складання стратегічних планів своєї діяльності і розробки на їх виконання бюджетних програм, випереджального розвитку внутрішнього фінансового контролю, запровадження постійного внутрішнього моніторингу результативності власних бюджетних програм на єдиних науково обґрунтованих методологічних підходах і принципах, публічного звітування про досягнення цілей і результативних показників бюджетних програм і своєї бюджетної діяльності.

Висновки. Програмно-цільове управління бюджетними ресурсами передбачає модель організації бюджетного процесу, яка пов'язує формування і використання видатків бюджету із очікуваними і досягнутими результатами діяльності органів державного управління при реалізації визначених пріоритетних цілей і завдань розвитку країни у різних сферах суспільних відносин. Програмно-цільове планування і виконання видаткової частини бюджету здійснюється у розрізі бюджетних програм розпорядників бюджетних коштів з чітко визначеними цілями і результатами бюджетної діяльності, передбачає проведення систематичної оцінки запланованого і фактично досягнутого рівня результативності бюджетних видатків на всіх стадіях бюджетного процесу та на її основі оптимізацію розподілу (перерозподілу) і використання бюджетних ресурсів з урахуванням критеріїв суспільної пріоритетності і бюджетної результативності. Результативність бюджетних видатків як комплексне поняття включає результативність бюджетних програм, діяльності розпорядників бюджетних коштів, а також кінцеву соціально-економічну (суспільну) ефективність бюджетних програм і діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, їх груп різного галузевого спрямування, видатків бюджету в цілому та за функціональним призначенням.

Стратегічний підхід до програмно-цільового управління бюджетними видатками передбачає їх формування у системі державного стратегічного планування і прогнозування з метою забезпечення раціонального розподілу обмежених бюджетних ресурсів у відповідності із обґрунтованою системою стратегічних цілей і завдань розвитку країни у різних галузях суспільної діяльності, а також цілеспрямованого, послідовного і системного використання бюджетних коштів для досягнення запланованих результатів бюджетної і соціально-економічної політики держави у середньо- та довгостроковій перспективі. Програмно-цільове формування видатків бюджету в системі державного стратегічного планування і прогнозування базується на наступних засадах: довгострокове ковзне прогнозування рівня видатків бюджету в цілому та за функціональною і відомчою структурою з урахуванням критеріїв їх суспільної пріоритетності і бюджетної результативності; середньострокове ковзне програмно-цільове планування видаткової частини бюджету у розрізі бюджетних програм головних розпорядників бюджетних коштів в рамках довгострокового прогнозу видатків бюджету з урахуванням пріоритетності, результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних програм і бюджетної діяльності; систематична оцінка результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних програм і бюджетної діяльності на всіх стадіях бюджетного процесу для корегування прогнозних і планових показників видаткової частини бюджету на основі критерію бюджетної результативності.

Використання програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами у механізмі суспільного розвитку дозволяє підвищити раціональність формування, оптимальність розподілу, ефективність і

результативність використання видатків бюджету на основі застосування критеріїв суспільної пріоритетності і бюджетної результативності при плануванні і виконанні видаткової частини бюджету; змістити акценти з управління бюджетними ресурсами на управління бюджетними результатами при вирішенні пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни; забезпечити стратегічний цілеспрямований характер управління бюджетними ресурсами в системі державного стратегічного планування і прогнозування; створити цілісну замкнену систему управління видатками бюджету на основі систематичної оцінки рівня їх результативності на всіх стадіях бюджетного процесу; забезпечити динамічну оптимізацію планування і виконання видаткової частини бюджету на підставі критеріїв очікуваного і досягнутого рівня результативності бюджетних видатків; досягти вищого рівня децентралізації управління бюджетними ресурсами завдяки підвищенню бюджетної самостійності і відповідальності органів державного управління. Ефективне функціонування програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами у системі державного стратегічного планування і прогнозування створить передумови для системного, послідовного і результативного вирішення стратегічних пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня якості і дієвості бюджетної політики, досягнення бюджетної збалансованості і стійкості у середньо- та довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Вайс К. Оцінювання: методи дослідження програм та політики: пер. з англ. Київ: Основи, 2000. 671 с.
2. Vedung E. *Public Policy and Program Evaluation*. New York: Routledge, 2017. 336 p.
3. Vedung E. *Six models of evaluation*. Routledge handbook of public policy. 2012. P. 405-418.
4. Premchand A. *Public Expenditure Management*. IMF. 1993. 297 p.
5. Premchand A. *Government Budgeting and Expenditure Controls: Theory and Practice*. IMF. 1984. 530 p.
6. Premchand A. *Controlling Government Spending: The Ethos, Ethics and Economics of Expenditure Management*. Oxford University Press. 2005. 378 p.
7. Танци В. Правительство и рынки: меняющаяся экономическая роль государства: пер. с англ. Москва: Изд-во Института Гайдара, 2018. 584 с.
8. Васютинська Л. А. Система видатків бюджету в умовах розвитку програмно-цільового управління: монографія. Одеса: Друк-Південь, 2014. 192 с.
9. Корнієнко Н. М. Теоретичні та практичні засади програмно-цільового методу планування бюджетних видатків. Наукові праці НДФІ. 2012. Вип. 1 (58). С. 70-78.
10. Корнієнко Н. М. Оцінка і моніторинг ефективності бюджетних програм. Економічний часопис - XXI. 2013. № 5-6 (2). С. 31-33.
11. Лисяк Л. В. Впровадження програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів в Україні. Формування ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць ЛНУ ім. Івана Франка. 2013. Вип. 29. Ч. 2. С. 3-9.
12. Макрофінансове бюджетування / за наук. ред. В. М. Федосова. Київ : КНЕУ, 2011. 312 с.
13. Чугунов І. Я., Остріченко Ю. В. Напрям застосування програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів. Наукові праці НДФІ. 2009. Вип. 3 (48). С. 3-11.
14. Чугунов І. Я., Запатріна І. В. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету. Фінанси України. 2008. №5. С. 3-14.

References

1. Vays, K. (2000). *Otsinyuvannya: metody doslidzhennya prohram ta polityky* [Evaluation: research methods of programs and policies]: per. z anhl. Kyiv: Osnovy, 671 p. [in Ukr.].
2. Vedung, E. (2017). *Public Policy and Program Evaluation*. New York: Routledge, 336 p. [in Eng.].
3. Vedung, E. (2012). *Six models of evaluation*. Routledge handbook of public policy. 405-418. [in Eng.].
4. Premchand, A. (1993). *Public Expenditure Management*. IMF, 297 p. [in Eng.].
5. Premchand, A. (1984). *Government Budgeting and Expenditure Controls: Theory and Practice*. IMF, 530 p. [in Eng.].
6. Premchand, A. (2005). *Controlling Government Spending: The Ethos, Ethics and Economics of Expenditure Management*. Oxford University Press, 378 p. [in Eng.].
7. Tantsy, V. (2018). *Pravytel'stvo y rynky: menyayushchayasya ékonomycheskaya rol' hosudarstva* [Government and Markets: Changing Economic Role of the State]: per. s anhl. Moscow: Yzd-vo Ynstytuta Haydara, 584 p. [in Rus.].
8. Vasyutyns'ka, L. A. (2014). *Systema vydatkiv byudzhetu v umovakh rozvytku prohramno-tsil'ovoho upravlinnya* [System of budget expenditures in the conditions of development of program-target management]: monohrafiya. Odesa: Druk-Pivden', 192 p. [in Ukr.].
9. Korniyenko, N. M. (2012). *Teoretychni ta praktychni zasady prohramno-tsil'ovoho metodu planuvannya byudzhethnykh vydatkiv* [Theoretical and practical principles of the program-target method of budget expenditures planning]. *Naukovi pratsi NDFI*, 1(58). 70-78. [in Ukr.].
10. Korniyenko, N. M. (2013). *Otsinka i monitorynh efektyvnosti byudzhethnykh prohram* [Evaluation and monitoring of the effectiveness of budget programs]. *Ekonomichnyy chasopys* – XXI, 5-6 (2). 31-33. [in Ukr.].
11. Lysyak, L. V. (2013). *Vprovadzhennya prohramno-tsil'ovoho metodu planuvannya vydatkiv mistsevykh byudzhethiv v Ukrayini* [Implementation of the program-target method of planning of local budget expenditures in

Ukraine]. *Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukrayini. Zbirnyk naukovykh prats' LNU im. Ivana Franka*. Vyp. 29. Ch. 2. S. 3-9. [in Ukr.].

12. Fedosov, V. M. (2011). *Makrofinansove byudzhetuвання [Macrofinance budgeting]*. Kyiv: KNEU, 312 p. [in Ukr.].

13. Chuhunov, I. Y., Ostrishchenko, Y. V. (2009). *Napryamy zastosuvannya prohramno-tsil'ovoho metodu planuvannya mistsevykh byudzhetyv [Areas of application of the program-target method of planning of local budgets]*. *Naukovi pratsi NDFI*, 3(48). 3-11. [in Ukr.].

14. Chuhunov, I. Y., Zapatrina, I. V. (2008). *Rozvytok prohramno-tsil'ovoho metodu planuvannya byudzhetu [Development of the program-target method of budget planning]*. *Finansy Ukrayiny*, 5. 3-14. [in Ukr.].

ДАНІ ПРО АВТОРА

Самошкіна Ольга Анатоліївна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного фінансового інституту Київського національного торговельно-економічного університету

e-mail: iskra37@ukr.net

orcid.org/0000-0002-1399-0299

Researcher ID: B-7408-2019

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Самошкіна Ольга Анатольевна, кандидат экономических наук, старший научный сотрудник Научно-исследовательского финансового института Киевского национального торгового-экономического университета

e-mail: iskra37@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Samoshkina Olga, Candidate of Economic Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer, Scientific Research Financial Institute, Kyiv National University of Trade and Economics

e-mail: iskra37@ukr.net

Подано до редакції 22.07.2019

Прийнято до друку 20.08.2019

УДК 336.14(477)

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-43-196-204>

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ*

Собчук С. І.

Актуальність теми дослідження. Пошук нових джерел економічного зростання на етапі посткризового розвитку національної економіки визначає необхідність розробки та впровадження ефективної бюджетної політики, оскільки дисфункції фінансової системи, що породжуються тенденціями фінансової глобалізації, негативно позначаються на економічному середовищі країни. Зміна типу економічного зростання конститує необхідність модифікації бюджетного регулювання в сторону його проактивних змін, що включають завдання забезпечення транспарентності, формування ефективних податкових стимулів та збільшення доступності фінансових ресурсів за допомогою удосконалення наявних методик та способів реалізації бюджетної політики та підвищення якості інституційного середовища.

Постановка проблеми. Бюджетне регулювання потребує врахування оптимального співвідношення між елементами бюджетної системи та характеристиками циклічного економічного розвитку. Зазначене свідчить про доцільність формування інституційного середовища бюджетної політики, яке повинно бути спрямоване на забезпечення сталого розвитку національної економіки, сприяння зростанню конкурентоспроможності економіки, забезпечення фінансової стабільності, ефективний захист внутрішнього ринку та підтримку експорту, модернізацію інфраструктури, забезпечення захисту навколишнього середовища, оптимізацію соціального захисту населення та підвищення його рівні та адресності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню інституційних засад формування бюджетної політики країни та удосконаленню системи бюджетного регулювання суспільного розвитку присвячено праці таких зарубіжних та вітчизняних науковців як А. Мазаракі [1], Л. Лисяк [2], Д. Норта [3], В. Макогон [4], М. Пасічного [5], І. Чугунова [6], Ш. Бланкарта, А. Сміта, Дж. М. Кейнса, А. Гриценка, І. Запатріної, І. Лук'яненко, І. Лютого, В. Федосова, С. Юрія та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Інституційна трансформація бюджетної політики є дієвим інструментом підвищення рівня взаємодії між усіма учасниками бюджетних відносин.

* Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи «Бюджетна стратегія економічного зростання» (номер державної реєстрації 0118U000128).